

O. Slyusarenko. CONDITION FOR EFFECTIVE FUNCTIONING AND DEVELOPMENT of the ELITE HIGHER EDUCATION SYSTEM: ELEMENTAL AND STRUCTURAL BALANCE

Adequate understanding of the problematic aspects in functioning of elite higher education and formulation of effective theoretical and conceptual recommendations in order to overcome its disadvantages should be based on key factors that determine the capacity of the educational sphere. First of all, there is a need in a thorough comprehension of the systemic status of education and its functional and instrumental vocation within the mega system of the society and humanity as well. It is necessary to understand the evidence, which for some reasons often is on the periphery of attention not only of the mass consciousness but also of some experts in conceptual educational sphere, namely, education is not an autonomous reality that functions at its discretion; this is the element of socio-cultural and global systems capacity which is largely determined by a coherence and synchronization of its efforts with the needs and opportunities of the mega systems to which it belongs.

The essence of the problem and its theoretical and praxeological relevance is that the vast majority of inefficient conceptual recommendations for education as a whole and elite education in particular is caused by imbalances and asymmetry between problematic and propositional formats: thus, partial or segmented propositions a priori are unable to neutralize the systemic weaknesses and on the other hand to provide the systemic status for recommendations generated by the results of comprehension of the educational reality aspects in general appears to be an unprofessional mechanism that provokes deepening and aggravation of crisis symptoms. The contribution of the author is to use proper scientific approach – involving a comprehensive, system analysis to system of elite education to its interpretation in the context of major impacts.

An important factor that enhances a systemic mode of system mechanisms is well-known globalization. Its attribute and effect is such a reality within which each local event is greatly influenced by certain developments in other functional segments that simultaneously influences them with a tangible opposite effects. Moreover, the given functional algorithm is inherent not only for global and universal levels; it works quite well as within individual societies and social institutions.

Keywords: consistency; social and cultural context; efficient operation; elemental and structural balance; elite higher education; higher education quality; reform of higher education.

Рецензенти:

В. І. Луговий – д. п. н., проф., академік
З. Ф. Самчук – д. філос. н., с. н. с.

Стаття надійшла до редакції 04.04.15
Прийнято до друку 23.05.15

УДК 378.147:[655:004.9]

О. І. Пушкар

ORCID ID 0000-0003-3592-3684

О. В. Фомічова

ORCID ID 0000-0002-8320-8696

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗРОБКИ ТРЕНІНГІВ З ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНТІВ

У статті сформовані методологічні основи організації та проведення тренінгів з формування інноваційної поведінки студентів, які базуються на моделі формування готовності студентів до реалізації інноваційної поведінки та моделі інноваційного процесу (розробки інноваційного проекту), як процесу стимулюючого інноваційну поведінку. У статті описано план проведення тренінгу по формуванню інноваційної поведінки, завдання педагогів на кожному з етапів проведення тренінгу та запропоновано правила на яких має базуватись тренінг з формування інноваційної поведінки студентів.

Ключові слова: готовність до реалізації інноваційної поведінки (ГРІП); інноваційна поведінка студентів; інноваційний процес; процес формування інноваційної поведінки студентів; тренінг.

Вступ. Успішний розвиток економіки країни багато в чому залежить від якості вищої освіти та її відповідності сучасним тенденціям. Якість вищої освіти сьогодні визначається не лише тими спеціалізованими компетентностями, які дає вищий навчальний заклад, а й тим, яку особистість він

виховує. Сьогодні шанси на просування і кар'єрне зростання має тільки інноваційна особистість, особистість, яка проявляє інноваційну поведінку в професійній діяльності. Інноваційна особистість володіє такими якостями, як: відкритість новому, креативність, допитливість, оригінальність,

прагнення до новизни та ін. Саме така особистість здатна реалізуватися в сучасному світі і забезпечити прибуток і конкурентоспроможність собі і своїй країні. Процес формування інноваційної особистості з інноваційною поведінкою вимагає від педагога ретельно опрацьованої методології формування даного типу поведінки.

Метою статті є формування методологічних основ проведення тренінгів по формуванню інноваційної поведінки студентів та надання рекомендацій викладачам щодо проведення даного типу тренінгів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття інноваційної особистості розглядали у своїх роботах такі вчені, як: Е. Hagen, J. Kozielecki, J. Dewey, А. Пригожин, Ю. Карпова, А. Лебедев, В. Шевченко. Що стосується інноваційної поведінки особистості, то це поняття вивчали такі вчені, як: V. West, J. Farr, F. Yuan, R. Woodman, O. Janssen, S. Scott, Н. Молостова, Т. Вауліна, Е. Галажинський, В. Ключко та ін.

N. King і N. Anderson відзначають багатоглибкість інноваційної поведінки і вводять до її складу всі види поведінки, які дозволяють збагатити інноваційний процес (N. King, N. Anderson, 2002, с. 13). F. Yuan і R. Woodman в якості прикладів інноваційної поведінки розглядають пошук нових технологій, розробку і подання нових шляхів досягнення цілей, застосування нових методів у професійній діяльності, вивчення нових ресурсів для застосування нових ідей (F. Yuan, R. Woodman, 2010, с. 323).

Що стосується методології формування даного типу поведінки, то на даний момент вона все ще залишається мало вивченою.

Методологічні засади формування інноваційної поведінки. Інноваційна поведінка студентів складний феномен, який включає в себе безліч компонентів і виявляється під безліччю факторів. Автори статті мають на увазі під інноваційною поведінкою систему дій і вчинків студента, спрямовану на розробку та впровадження інновацій під час навчання та орієнтовану на подальшу професійну діяльність. Дана система зумовлюється готовністю студента до реалізації інноваційної поведінки (ГРІП) (Сергієнко О.В., 2014, с. 299).

Виходячи з цієї тези, підбір форм, методів і прийомів формування інноваційної поведінки повинен бути дуже ретельним. Обрані методи впливу на сучасну особистість повинні давати їй свободу для особистісного розвитку, фантазії і творчості, для реалізації власних задумів та ідей.

Інноваційну поведінку можна активізувати і тренувати за допомогою спеціально змодельованих ігрових ситуацій і завдань, що вимагають нестандартних рішень, творчого мислення, які покликані розкривати інноваційний потенціал і здатні провести студента по всіх етапах розробки інноваційного

проекту. Формою впровадження зазначених методів може стати тренінг.

Тренінги давно стали загальноприйнятною практикою вищих навчальних закладів. Тренінги, як форму навчання вивчали такі вчені, як Т. Альберт, М. Форверг, К. Фопель, І. Вачков, Г. Ковальчук та ін. Сам термін «тренінг» розглядається вченими як виховання, навчання, підготовка і навіть дресирування. В даній роботі будемо розглядати тренінг як спосіб формування готовності до певного виду діяльності та спосіб формування нових патернів поведінки.

В основу тренінгів з формування інноваційної поведінки повинні бути покладені такі моделі:

- модель інноваційного процесу (розробки інноваційного проекту), як процесу стимулюючого інноваційну поведінку;
- модель формування готовності студентів до реалізації інноваційної поведінки.

Модель інноваційного процесу включає в себе такі етапи, як:

- 1) виникнення інноваційної ідеї;
- 2) розробка;
- 3) реалізація та впровадження ідеї.

Модель готовності студентів до реалізації інноваційної поведінки, на думку авторів, включає:

- психологічну готовність (що включає сформовану систему потреб, мотивів і цінностей, спрямованих на розробку і впровадження інновацій, а також якості інноваційної особистості);
- когнітивну готовність (знання про інноваційну діяльність);
- діяльнісну готовність (вміння, навички і досвід інноваційної діяльності, а також закріплений у свідомості патерн інноваційної поведінки).

Методи формування інноваційної поведінки. Навчальні прийоми та методи, що будуть використовуватись на тренінзі мають формувати певний компонент готовності до реалізації інноваційної поведінки та повинні бути впроваджені в процес розробки студентських інноваційних проектів. На кожному етапі інноваційного процесу завдання і методи педагога повинні мінятися залежно від стадії виконання проекту, а також від тих компонентів готовності, які формуються.

Завданням педагогу на етапі пошуку інноваційних ідей є стимулювання творчої діяльності студентів з розробки неординарних рішень та формування психологічної та когнітивної готовності до розробки інновацій. Для генерування ідей педагог може запропонувати студентам такі методи, як: «Мозковий штурм», метод Е. де Боно «Шість капелюхів», синектика В. Гордона, метод фокальних об'єктів, метод Дельфі, ТРВЗ – теорія вирішення винахідницьких задач та ін.

Завданням педагогу на етапі відбору інноваційних ідей є надання студентам знань і умінь з оцінки конкурентоспроможності інноваційного про-

екту, визначення факторів, що впливають на відбір інноваційної ідеї, визначення перспективності різних варіантів реалізації проекту, розрахунку можливих ризиків, прогнозування результатів впровадження такої ідеї, тобто формування інноваційної компетентності. Для аналізу та відбору інноваційних ідей підійде метод розробки інтелектуального карт (mind-mapping), який дозволяє побачити основні переваги та недоліки проекту. Педагог на даному етапі має сформулювати вміння аналізувати професійні завдання, знаходити інноваційні рішення, діяти інноваційно, тобто сформулювати часткову діяльну готовність до реалізації інновацій.

В рамках етапу розробки інновації проходить етап планування проекту, при якому здійснюється аналіз майбутнього інноваційного проекту, визначаються цілі та очікувані кінцеві результати, визначаються етапи робіт, терміни виконання робіт, необхідні ресурси, підбираються виконавці. Завдання педагогу на даному етапі – це формування навичок планування та координації самого процесу планування.

На наступному етапі педагог повинен дати інформацію студентам про форми організації робіт над проектом, здійснювати контроль над виконанням інноваційного проекту, дотриманням планованих термінів виконання робіт, здійснювати аналіз і усувати причини відхилення від розробленого плану. Для формування знань та інформування студентів про деякі аспекти інноваційної діяльності підійдуть міні-лекції, для формування діяльної готовності до інновацій доречними будуть рольові ігри та розбір кейсів.

Заключним етапом інноваційного процесу є комерціалізація нововведення, яка включає попереднє розміщення нового продукту на ринку для залучення потенційних споживачів, а потім поширення інновації. Студенти повинні отримати знання про існуючі бази інноваційних проектів, інвестиційні платформи, на яких можна знайти інвесторів для реалізації інноваційного проекту. Такі методи, як рольові та ділові ігри, індивідуальні презентації, а також дискусії, допоможуть сформувати навички презентації та комерціалізації інноваційного проекту та закріплять патерн інноваційної поведінки у свідомості студента.

Важливим чинником у розробці тренінгу формування інноваційної поведінки є аналіз основних суб'єктів інноваційного процесу, таких як: новатор, інноватор, інвестор. В рамках навчального процесу студенти повинні отримати теоретичні знання про дані суб'єкти та спробувати увійти в різні ролі суб'єктів інноваційного процесу, щоб отримати більш повну інформацію про інноваційний процес. Для цього етапу будуть доречні рольові та ділові гри, а також акторські вправи.

Формування інноваційного клімату невід'ємна складова процесу формування інноваційної

поведінки студентів, адже саме такий клімат сприяє пошуку нових ідей і підходів у процесі навчання. Інноваційний клімат – це сформовані за певний період часу умови в організації, що впливають на ефективність інноваційної діяльності (Кокурин Д.И., 2012, с. 128). Саме такий клімат сприяє входженню студентів у стан регресії, в якому свідомість відкрита для експериментів і генерування ідей. Для формування інноваційного клімату підійдуть такі методи, як розминки, творчі завдання, акторські вправи на розкутість.

Таким чином, можна підсумувати викладені тези правилами, на яких має базуватися тренінг з формування інноваційної поведінки:

- побудова на основі інноваційного процесу, який включає такі етапи, як: виникнення інноваційної ідеї, розробка, реалізація;
- узгодженість методів тренінгу з основними компонентами ГРП;
- орієнтація на розробку інноваційних проектів професійної спрямованості з використанням інтерактивних методів навчання;
- формування інноваційного клімату під час проведення тренінгу.

Очікувані результати від проведення даного тренінгу:

- 1) сформована готовність до реалізації інноваційної поведінки, що включає: психологічну, діяльну і компетентну готовність;
- 2) знання та навички у сфері створення інновацій і пошуку ідей;
- 3) навички проектування інноваційного проекту;
- 4) навички з пошуку інвесторів для запуску власного інноваційного проекту;
- 5) навички з презентації власних проектів;
- 6) інноваційна компетентність студентів.

В даний час авторами проводиться розробка та апробація циклу тренінгів на основі запропонованого підходу в Харківському національному економічному університеті імені С. Кузнеця для студентів спеціалізації «Технології електронних мультимедійних видань» напряму підготовки «Видавничо-поліграфічна справа».

Висновки. Таким чином, впровадження такого типу тренінгів у навчальний процес дозволить сформулювати основні компоненти готовності студентів до реалізації інноваційної поведінки. Методологія розробки, а також основні правила даного типу тренінгів можуть застосовуватися в різних областях знань для формування інноваційної поведінки студентів різних спеціальностей. Подальші розробки можуть бути спрямовані на контроль і перевірку рівня готовності студентів до реалізації інноваційної поведінки за допомогою проведення анкетування, аналізу продуктів професійної діяльності студентів, а також спостереження за їх поведінкою.

Література

1. **King N., Anderson N.** Managing Innovation and Change: A Critical Guide for Organizations / N. King, N. Anderson. – London: Thomson, 2002. – 255 p.
2. **Kozielecki J.** Psychotransgresjonalizm. Nowy kierunek psychologii / Józef Kozielecki. – Warszawa: Żak, 2001. – 293 p.
3. **Yuan F., Woodman R.W.** Innovative behavior in the workplace: the role of performance and image outcome expectations / F.Yuan, R.W Woodman // Academy of Management Journal, 2010. – Vol. 53, № 2. – P. 323–342.
4. **Кобзева В.В.** Руководителю об обучении персонала: дизайн посттренинга / В.В. Кобзева, Г.В. Баранова. – М.: «Добрая книга», 2006 г. – с. 70.
5. **Кокурин Д.И.** Инновационная деятельность / Д.И. Кокурин. – М.: Экзамен, 2012. – 576 с.
6. **Сергієнко О. В.** Основні компоненти інноваційної поведінки студентів спеціальності “ТЕМВ” / О. В. Сергієнко // Психолого-педагогічні проблеми становлення сучасного фахівця: зб. наук. ст., матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 11-12 червня 2014 р./ Харк. нац. економ. ун-т. ім. С. Кузнеця. – Х. : ХНЕУ; ХО-ГОКЗ, 2014, – с. 297-302.
7. **Шевченко В. Н.** Инновационная личность как социальный тип / В.Н. Шевченко / Институт философии РАН // Научные ведомости БелГУ. Сер. Философия. Социология. Право. – 2010. – № 2(73), вып. 11. – С. 37–51.
8. **Schmid Sarah. Bogner X. Franz.** Effects of Students' Effort Scores in a Structured Inquiry Unit on Long-Term Recall Abilities of Content Knowledge / Schmid Sarah. Bogner X. Franz // Education Research International. – Volume 2015 (2015), Article ID 826734, 11 pages <http://dx.doi.org/10.1155/2015/826734>

References

1. **King N., Anderson N.** (2002) Managing Innovation and Change: A Critical Guide for Organizations / N. King, N. Anderson. – London: Thomson, 2002. – 255 p.
2. **Kozielecki J. (2001)** Psychotransgresjonalizm. Nowy kierunek psychologii / Józef Kozielecki. – Warszawa: Żak, 2001. – 293 p.
3. **Yuan F., Woodman R.W.** (2010) Innovative behavior in the workplace: the role of performance and image outcome expectations / F.Yuan, R.W Woodman // Academy of Management Journal, 2010. – Vol. 53, № 2. – P. 323–342.
4. **Kobzeva V.V.** (2006) For head of staff training: design posttraining / V.V. Kobzeva, G.V. Baranova. – М.: «Dobraja kniga», 2006. – p. 70 (in Russian).
5. **Kokurin D.I. (2012)** Innovative activity / D.I. Kokurin. – М.: Jekzamen, 2012. – 576 p. (in Russian).
6. **Serhiienko O. V.** (2014) The main components of the innovative behavior of students in “TEMV” specialty / O. V. Serhiienko // Psychological and pedagogical problems of becoming modern specialist: collection of scientific articles, mat. of the int. Scient. Conf., 11-12 June 2014 / S. Kuznets Kharkiv National University of Economics. – Kh. : KhNEU; KhOHOKZ, 2014, – P. 297-302 (in Ukrainian).
7. **Schmid Sarah. Bogner X. Franz.** (2015) Effects of Students' Effort Scores in a Structured Inquiry Unit on Long-Term Recall Abilities of Content Knowledge / Schmid Sarah. Bogner X. Franz // Education Research International. – Volume 2015, Article ID 826734, 11 pages <http://dx.doi.org/10.1155/2015/826734>
8. **Shevchenko V. N.** (2010) Innovative personality as a social type / V.N. Shevchenko / Institute of Philosophy RAN // Nauchnye vedomosti BelGU. Ser. Filosofija. Sociologija. Pravo. – 2010. – № 2(73), vyp. 11. – P. 37–51 (in Russian).

А. И. Пушкарь, О. В. Фомичёва. МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РАЗРАБОТКИ ТРЕНИНГОВ ПО ФОРМИРОВАНИЮ ИННОВАЦИОННОГО ПОВЕДЕНИЯ СТУДЕНТОВ

В статье сформированы методологические основы организации и проведения тренингов по формированию инновационного поведения студентов, базирующиеся на модели формирования готовности студентов к реализации инновационного поведения и модели инновационного процесса (разработки инновационного проекта), как процесса стимулирующего инновационное поведение. В статье описано план проведения тренинга по формированию инновационного поведения, задачи педагогов на каждом из этапов проведения тренинга и предложены правила на которых должен базироваться тренинг по формированию инновационного поведения студентов.

Ключевые слова: *готовность к реализации инновационного поведения (ГРИП); инновационное поведение студентов; инновационный процесс; процесс формирования инновационного поведения студентов; тренинг.*

O. Pushkar, O. Fomichova. METHODOLOGICAL BASES OF DEVELOPMENT OF STUDENTS INNOVATIVE BEHAVIOUR FORMATION TRAINING

The paper formed the methodological basis for the organization and conduct of training on the formation of innovative behaviour of students, based on the model of formation of readiness of students to implement innovative behaviour and model of the innovation process (development of an innovative project) as a process of stimulating innovative behaviour. The readiness of students to implement innovative behaviour is seen as an active-activity state of the individual, which is influenced by the individual components such as: needs, motives and values of student (innovative consciousness), his innovative competence (knowledge, skills, abilities in innovation) qualities of innovative personality (creativity, curiosity, initiative, responsibility, ability to take risks, tolerance for ambiguity, etc.) and fixed in the minds the pattern of behaviour as a sequence of actions to develop and implement innovations in professional activities. On the basis of this thesis, the readiness to implement innovative behaviour includes psychological, cognitive and activity readiness.

Model of the innovation process includes steps such as generating ideas, developing innovation, deployment and diffusion of this innovation. The task of the teacher is to implement these models in the learning process, particularly in conducting trainings, in order to create innovative behaviour of students.

The article describes the training plan for the formation of innovative behaviour, based on the stages of the innovation process, as well as the tasks of teachers at each stage of the training. Additionally, the paper proposes methods employed the teacher at every stage of the innovation process, and rules on which training on the formation of innovative behaviour of students should be based.

Keywords: *readiness to implement innovative behaviour (RIIB) innovative behaviour of students; innovation process; the formation of innovative students behaviour; training.*

Рецензенти

Брюханова Н.О. – д. п. н., доц.

Полякова А.А. – к. п. н., доц.

Стаття надійшла до редакції 01.04.15

Прийнято до друку 23.04.15

УДК 130.2:37.018.8:37.091.212

В. М. Піддячий

ORCID ID 0000-0002-8596-6749

ОБҐРУНТУВАННЯ ЗМІСТУ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

У зв'язку з тим, що однією із основних цілей культурологічної підготовки майбутнього педагога є розвиток його особистості, то доцільно щоб вона здійснювалася відповідно до її структури. У статті проаналізовано структуру особистості майбутнього педагога; досліджено підходи Дж. Віко, І. А. Зязюна, М. М. Заковича, І. Канта та Г. В. Ф. Гегеля до визначення поняття «культура»; з'ясовано сутність та зміст культурологічної підготовки майбутнього педагога, структурними елементами якої є фізична, естетична, етична, вольова, розумова, духовна та професійна культура.

Ключові слова: *вольова культура; духовна культура; естетична культура; етична культура; культура; особистість; культурна особистість майбутнього педагога; культурологічна підготовка майбутнього педагога; професійна культура; розумова культура; фізична культура.*

Вступ. Сьогоднішні студенти вищих педагогічних навчальних закладів – це вже майбутні педагоги. Значній частині з них після завершення навчання доведеться приймати активну участь у створенні та зміцненні, інтелектуальної та духовної бази держави. Саме вони реалізовуватимуть державну політику щодо розвитку вітчизняної науки і техніки, збереження і примноження культурної спадщини. Через їхню працю буде забезпечуватися головна мета освіти, яка полягає у створенні умов для набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої

культури міжнаціональних взаємин, розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, естетичної, правової, трудової та екологічної культури, чіткої громадянської позиції (академік І. А. Зязюн).

Аналізу напрямів культурологічної підготовки студента присвячені праці вітчизняних та зарубіжних вчених: В. І. Ільїніча, С. Жукова, Р. О. Пильнік, Е. О. Помиткіна, К. Д. Сачава, Т. Скрипай, В. В. Соколовського, Л. П. Харченко та ін.. Дослідження поняття «культура» відображені у напрацюваннях Дж. Віко, Г. В. Ф. Гегеля, М. М. Заковича, І. А. Зязюна, І. Канта та ін.